

Teologie
20. století

Antologie

STUDIUM

Teologie 20. století

A N T O L O G I E

USPOŘÁDAL
KARL-JOSEF KUSCHEL

Vyšehrad 2007

Nakladatelství Vyšehrad děkuje
za laskavé poskytnutí vydavatelských práv
nakladatelstvím

Piper Verlag, München
Benziger Verlag, Einsiedeln-Zürich-Köln
Herder Verlag, Freiburg
Chr. Kaiser/Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh
Die Katholische Akademie in Bayern
Kindler Verlag, München
Kösel Verlag, München
Kreuz Verlag, Stuttgart
Matthias-Grünwald-Verlag, Mainz
Uitgeverij H. Nelissen, Baarn, Nederland
Ullstein Verlag, Berlin
Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen
Walter Verlag AG Solothurn
Walter de Gruyter & Co., Berlin-New York

© R. Piper GmbH & Co. KG, München 1986
Translation © František M. Dobiáš, Jan A. Dvořáček, Karel Floss,
Roman Kopřiva, Amedeo Molnár, Jiří Mrázek, Jiří Munzar,
Martin Prudký, Jindřich Slabý, Jan Sokol, Otakar Veselý,
Jaroslav Vokoun, Václav Žilinský, 1995

ISBN 978-80-7021-887-7

Obsah

Úvodní slovo vydavatele k českému vydání 13

Úvod

Karl-Josef Kuschel:

Jak obstojí dnešní teologie 15

I PŘÍSTUPY K BOHU

[1] Cestou přes hranici

Eberhard Jüngel:

Chvála hranice 33

[2] Cestou přes hlubinu

Paul Tillich:

O hlubině 40

[3] Cestou nekonečné odkázanosti

Wolfgang Pannenberg:

Otevřenost vůči světu i Bohu 49

[4] Cestou skepse

Wilhelm Weischedel:

Otázka Boha ve skeptickém myšlení 58

[5] Cestou nicoty

Bernhard Welte:

Rozvrh cesty k Bohu 72

[6] Cestou tajemství
Karl Rahner:
Zkušenost Boha v dnešní době 85

[7] Cestou paradoxu
Karl Barth:
Slovo boží jako úloha teologie 90

II OBRAZY BOHA

[1] Bůh jako stvořitel
Pierre Teilhard de Chardin:
Bůh evoluce 109

[2] Bůh jako matka
Elisabeth Moltmannová-Wendelová:
Bůh, naše matka 114

[3] Bůh jako soudce
Joseph Ratzinger:
Úvod do křesťanství 122

[4] Bůh jako naděje
Jürgen Moltmann:
Osobitost křesťanské teologie 129

[5] Boží bezmoc
Dietrich Bonhoeffer:
Odpor a odevzdanost 136

[6] Boží lidství
Karl Barth:
O božím božství a lidství 139

[7] Bůh jako osoba
Hans Küng:
Bůh v pojetí Východu a Západu 151

III PŘIBLIŽOVÁNÍ K JEŽÍŠOVI

[1] Demytologizace <i>Rudolf Bultmann:</i> <i>Ježíš Kristus a mytologie</i>	161
[2] Historický Ježíš <i>Ernst Käsemann:</i> <i>Problém historického Ježíše</i>	174
[3] Bratr (Pohled žida) <i>Martin Buber:</i> <i>Dvojí víra</i>	192
[4] Posel odpuštění a lásky (Pohled muslima) <i>Mahmoud M. Ayoub:</i> <i>Na cestě k islámské christologii</i>	199
[5] Trpitel (Pohled buddhisty) <i>Daisetz Taitaro Suzuki:</i> <i>Ukřižování a osvícení</i>	204
[6] Učitel lidstva (Pohled hinduisty) <i>Mahátma Gándhí:</i> <i>O Kázání na hoře</i>	212
[7] Archetyp vlastního celistvého Já (Selbst) (Pohled hlubinného psychologa) <i>Carl Gustav Jung:</i> <i>Kristus jako archetyp</i>	214

[8] Rebel
(Pohled marxisty)
Ernst Bloch:
Princip naděje 220

[9] Osvobozené lidství
(Pohled feministky)
Rosemary R. Ruetherová:
Může mužský spasitel spasit ženy? 231

[10] Chudý Ježíš
(Pohled spisovatele)
Walter Jens:
O nutnosti netradiční reflexe
biblických textů 240

IV VIZE O CÍRKVI

[1] Evangelium a církvev
Karl Barth:
List Římanům 249

[2] Církev jako církev obcí
Johann B. Metz:
Za hranice buržoazního náboženství 256

[3] Církev jako mesiášská obec
Jürgen Moltmann:
Mesiášský životní styl 267

[4] Církev jako ekumenické společenství
Willem A. Visser't Hooft:
Kam vede cesta? 278

V VELKÁ TÉMATA

[1] Milost <i>Dietrich Bonhoeffer:</i> <i>Drahá milost</i>	293
[2] Pravda <i>Walter Kasper:</i> <i>Teologická pravda</i>	300
[3] Hřích <i>Dorothee Sölleová:</i> <i>Hřích a odcizení</i>	307
[4] Utrpení <i>Hans Küng:</i> <i>Bůh a utrpení</i>	317
[5] Kříž <i>Ernst Käsemann:</i> <i>Zvěstování Kristova kříže v době různých sebeklamů</i>	328
[6] Smrt <i>Eberhard Jüngel:</i> <i>Smrt jako tajemství života</i>	341
[7] Zmrtvýchvstání <i>Karl Rahner:</i> <i>Velikonoční zkušenost</i>	360
[8] Vykoupení <i>Johann B. Metz:</i> <i>Vykoupení a emancipace</i>	368

[9] Svatí
Romano Guardini:
Svatí v našem životě 382

[10] Světová náboženství
Paul Tillich:
Význam dějin náboženství
pro systematického teologa 394

[11] Spiritualita
Edward Schillebeeckx:
Ponořit se do sebe nebo se obrátit k světu? 406

[12] O mlčení
Bernhard Welte:
Modlitba mlčení 418

TEOLOGIE A ŽIVOT

O odvaze k bytí
Paul Tillich:
Bůh nad Bohem a odvaha k bytí 425

O přijetí kříže
Karl Rahner:
Seberealizace a přijetí kříže 428

Třetí cesta
Heinz Zahrnt:
O osvětlení náboženstvím 433

Na čem nakonec záleží
Hans Küng:
Víra jako důvěra 437

Autoři a prameny 447

[6] Učitel lidstva (Pohled hinduisty)

Mahátma Gándhí: O Kázání na hoře

Ježíš zaujímá v mém srdci místo jednoho z velkých učitelů lidstva, kteří značně ovlivnili můj život. Říkám hinduistům, že jejich život nebude dokonalý, nebudou-li rovněž s úctou studovat Ježíšovu nauku. Přišel jsem k závěru, že kdo s úctou studuje učení jiných náboženství – nezáleží na tom, k jaké víře se sám hlásí –, své srdce rozšiřuje a nikoli zužuje. Nepovažuji žádné z velkých náboženství lidstva za nesprávné. Všechna lidstvo obohatila. Velkorysá výchova by měla zahrnovat uctivé studium všech náboženství.

Ježíšovo poselství je obsaženo v Kázání na hoře, úplně a nezkreseně... Kdyby přede mnou leželo jen Kázání na hoře a můj vlastní výklad tohoto kázání, neváhal bych říci: „Ano, jsem křesťan.“ Víím, že v tom okamžiku, kdy něco takového řeknu, vystavím se tomu nejhrubšímu nedorozumění. Negativně vám mohu říci, že podle mého názoru mnoho z toho, co se za křesťanství vydává, je popřením Kázání na hoře. Všimněte si, prosím, pečlivě mých slov. Nemluvíím v tomto okamžiku o křesťanském chování jednotlivě, mluvím o křesťanské víře, o křesťanství, jak se chápe na Západě. Jsem si bolestně vědom skutečnosti, že jednání zůstává daleko za vírou. Proto nekritizuji. Víím z vlastní zkušenosti, že i mé chování zůstává za mými principy, ačkoli se každým okamžikem snažím žít podle svých zásad. Avšak předkládám vám své základní problémy, pokud jde o jev křesťanství ve světě a o formulaci křesťanské víry.

Jeden text mě vždy znovu uchvacoval už tehdy, kdy jsem začínal číst bibli: „Hledejte nejprve Boží království a jeho spravedlnost a všechno ostatní vám bude přidáno.“ Říkám vám,

jestliže pochopíte tato slova, uchováte-li si je a budete jednat v jejich duchu, pak ani nepotřebujete vědět, jaké místo v mém a ve vašem srdci zaujímá Ježíš nebo nějaký jiný učitel. Proveďte-li tento morální úklid, očistíte-li svá srdce a připravíte je, pak shledáte, že všichni tito mocní učitelé zaujímají v nás své místo, aniž je pozveme. To je podle mého názoru základ veškerého pravého vzdělání. Kultura rozumu musí sloužit kultuře srdce. Kéž vám Bůh pomůže stát se čistými.

Tvrdím, že jsem mužem víry a modlitby a i kdybych byl rozsekán na kusy, věřím, že by mi Bůh dal sílu, abych ho nezapřel, nýbrž abych řekl, že je. – Pravda, každý z nás má svou vlastní interpretaci „Boha“. Tak je tomu nutně, protože Bůh neobjímá jen tuto naši nepatrnou zeměkouli, nýbrž miliony a miliardy takových zeměkoulí a světů nad světy. – Ačkoli tedy říkáme táž slova o Bohu, přece nemusí mít týž význam. Co to znamená? Nemusíme získávat proselyty – ani řečí, ani psaním. Můžeme to dělat jen svým životem. Náš život má být otevřenou knihou, tak aby v ní všichni mohli číst. – Kdybych jen byl s to přemluvit své misionářské přátele, aby se tak dívali na svou misii. Pak by neexistovala žádná nedůvěra, žádné podezření, žádná žárlivost a žádný nesouhlas mezi námi a těmito náboženskými záležitostmi, nýbrž jen harmonie a mír. My v Indii jsme se stali nedůvěřivými vůči misionářské instituci, která k nám přišla ze Západu, pro její západní vnější podobu. – Nezaměňujte to, co učil Ježíš, s tím, co platí jako moderní civilizace. Ptám se vás, kteří jste jejími misionáři – nečiníte nevědomky násilí lidem, se kterými žijete? Ujišťuji vás, k vašemu povolání nepatří vytrhovat lidi Východu z jejich kořenů. Tolerujte, cokoli mají dobrého. Přes vaši víru ve velikost západní civilizace a přes vaši pýchu na tyto vymoženosti vás prosím, abyste byli skromní. Prosím vás, nechte trochu místa pro poctivou pochybnost. Nechte každého z nás žít svým vlastním životem; a žijeme-li správným životem, proč ten spěch?

Pijte hluboce ze studny, která je vám dána v Kázání na hoře – ale pak musíte také v žíní a popelu činit pokání za své selhání při uskutečňování toho, co se učí v Ježíšově kázání. Slova Kázání na hoře platí pro nás všechny. Nemůžete sloužit Bohu i mamonu.

Na čem nakonec záleží

*Hans Küng:
Víra jako důvěra*

V moderním životě záleží na tom, co člověk dělá. Častěji než „Kdo je to?“ se klade otázka „Čím je tento člověk?“, „Co dělá?“ Myslí se tím jeho povolání, jeho práce, jeho výkony, jeho postavení a vážnost ve společnosti. To je, „na čem“ záleží.

Takto kladená otázka není tak samozřejmá, jak se zdá. Je typicky „západní“, ač se objevovala i v socialistických zemích východního bloku (druhý svět) a dodnes objevuje v rozvojevých zemích (třetí svět). Původním domovem je však v tzv. prvním světě, v západní Evropě a v severní Americe, kde se *moderní průmyslová společnost* zrodila. Pouze tam už dlouho existuje racionálně organizovaná věda se specializovanými odborníky. Pouze tam také existuje racionální organizace svobodné práce v podniku na základě rentability. Jen tam existuje skutečná buržoazie a specificky vzniklá racionalizace hospodářství a v souvislosti s novou hospodářskou ideologií i celé společnosti. Proč pak pouze zde?

Tento proces detailněji zkoumal Max Weber ve své [...] klasické práci „Protestantská etika a duch kapitalismu“ (1905). Říká tu, že západní racionalizaci jistě urychlily určité ekonomické podmínky (v tom má pravdu Marx). Ale na druhé straně k západní ekonomické racionalizaci jako takové došlo teprve díky novému prakticky-racionálnímu ekonomickému uvažování, které má svůj základ v určitém nábožensko-morálním způsobu života (v tom má pravdu Weber). Tento nový trend života i hospodářství rozhodujícím způsobem vyvolal určité věroučné výpovědi a morální nároky. Jak k tomu došlo? Kořeny tohoto trendu sahají, což se zdá udivující, až k údajně dnes už neaktuálním otázkám doby reformační: jako nechtěný důsledek

přísné kalvínské nauky o dvojím vyvolení – o predestinaci jedněch k blaženosti a druhých k zatracení – zdůrazňovaly Kalvínem ovlivněné církve „posvěcování“, všední skutky, každodenní práci v zaměstnání i s jejími úspěchy jakožto naplnění bliženské lásky – to všechno se totiž chápalo jako zřetelné znamení pozitivního vyvolení k věčné blaženosti. K vytvoření atmosféry neúnavné práce, úspěchu v povolání a hospodářského pokroku nevedly motivy osvícenské, avšak náboženské: bylo to nanejvýš osudové spojení intenzivní zbožnosti a kapitalistického smyslu pro obchod v historicky důležitých církvích a sektách, u anglických, skotských a amerických puritánů, francouzských hugenotů, německých reformovaných a pietistů.

Čím více tehdy sekularizace pronikala do všech oblastí života a čím více se prosazoval moderní ekonomický systém, tím více se neúnavná píle (industria), přísná kázeň a silné vědomí odpovědnosti stávaly ctnostmi sekulárního člověka, dosáhnuvšího svéprávnosti v *industriální společnosti*. Všestranná „zdatnost“ se stala základní ctností, „užitek“ způsobem myšlení, „úspěch“ cílem, „výkon“ zákonem této moderní *společnosti, založené na výkonu*, v níž každý musí hrát svou roli (hlavní roli v zaměstnání a nejrůznější vedlejší role).

Na rozdíl od dřívějšího statického světa se tak nyní člověk pokouší v dynamicky se vyvíjejícím světě a společnosti o seberealizaci, o kterou přece člověku musí jít v každém případě, právě na základě vlastních výkonů. Jen ten něco znamená, kdo podává výkon. A co horšího lze o někom říci, než že nepodává výkon? Práce, kariéra, vydělávání peněz – co by mohlo být důležitějšího? Industrializace, výroba, rozvoj, konzum ve velkém i v malém, růst, pokrok, dokonalost, zlepšování životní úrovně v každém ohledu: což právě v tom není smysl života? Jak jinak než výkony má člověk ospravedlnit svou existenci? Ekonomické hodnoty figurují v řádu hodnot nejvýše, povolání a zdatnost určují společenské postavení, zaměření na blahobyt a výkon umožňuje industriálním národům uniknout z tlaku prapůvodní chudoby a zaručuje vzestup společnosti blahobytu.

Ale právě toto tak úspěšné *myšlení, zaměřené na výkon*, se nakonec stává vážným *ohrožením lidskosti člověka*: nejen že člověk ztrácí z očí vyšší hodnoty a celkový smysl života, ale

současně se ztrácí i v anonymních mechanismech, technikách, silách a organizacích tohoto systému. Neboť čím většího pokroku a dokonalosti dosahuje, tím více je člověk začleňován do komplexního ekonomicko-sociálního procesu: čím dál tím přísnější kázeň, která z člověka činí zajatce; čím dál tím větší nasazení a píle, která člověku nedovoluje už se ani vzpamatovat; čím dál tím větší zodpovědnost, která člověka naprosto svazuje; čím dál tím hustší síť norem, společností samou spletená, která člověka nemilosrdně obepíná a spoutává nejen v jeho zaměstnání a v práci, ale i v jeho volném čase, při zábavě, o dovolené, na cestách. Pouliční provoz každého města, s tisíci zákazů, příkazů, signálů, ukazatelů, kterých dříve nebylo zapotřebí a jichž se člověk nyní, chce-li přežít, musí úzkostlivě přesně držet, je obrazem moderního denního života, zorganizovaného od rána do večera, zcela znormovaného, zbyrokratizovaného a zanedlouho také komputertizovaného. Je to nové *sekulární zákonictví* ve všech sektorech lidského života, dosud nikdy nebývalých a pro jednotlivé právníky už nepřehlédnutelných rozměrů, proti kterému se starozákonní (náboženské) zákonictví a vykladačské umění tehdejších znalců zákona zdají být značně neškodné.

Avšak čím více nyní člověk plní požadavky tohoto zákonictví, tím více ztrácí svou spontánnost, iniciativu, svébytnost, tím méně prostoru má pro sebe sama, pro své lidství. Člověk má často pocit, že je tu pro zákony (paragrafy, ustanovení, návody k jednání a k použití), ne zákony pro něho. A čím více se v této síti očekávání, ustanovení, norem a kontrol ztrácí, tím více na nich člověk lpí, aby jejich prostřednictvím získal pocit sebejistoty. Z celého života se stává velice namáhavý a člověka rychle opotřebovávající „výkonnostní sport“ se stálými kontrolami výkonu: jen žádný pokles výkonnosti – stupňování výkonnosti, kde je to jen možné, od života v zaměstnání až po život sexuální. Je to v zásadě smrtonosný kruh pravidel, v němž výkon žene člověka do závislostí, o nichž se domnívá, že jim unikne jen novým výkonem: to všechno vede k naprosté *ztrátě svobody*.

Tak člověk zakouší v moderní podobě to, co Pavel nazval *kletbou zákona*. Moderní život znamená nutnost výkonu, akce, úspěchu. Stále musí sám sebe ve své existenci *ospravedlňovat*:

ne už před soudnou stolicí boží jako dříve, ale před fórem svého okolí, před společností, před sebou samým. A v této společnosti, založené na výkonu, se může ospravedlnit pouze výkonem: jen díky výkonům je něčím, zachovává si své místo ve společnosti, získává potřebnou vážnost. Jen prokázáním výkonů se může sám prosadit.

Nehrozí už velmi hmatatelné nebezpečí, že se člověk za tohoto obrovského tlaku na výkon, za tohoto šílenství výkonosti, za situace, kdy okolí od něj očekává jisté role, za konkurence ze všech stran, která mu hrozí zničením, dá vést už jen zvenku, že zcela opustí svou vlastní roli, že je už jen manažerem, obchodníkem, vědcem, úředníkem, technikem, dělníkem, zaměstnancem – a už ne člověkem? Dochází k „rozptýlení totožnosti“ (difúzi identity, E. H. Erikson) na různé role, a tak ke krizi identity a ztrátě identity; člověk už není sám sebou, odcizil se sám sobě. Musí se přece sám a vlastní silou prosazovat proti druhým, a tak často na úkor druhých! Žije v podstatě jen pro sebe a pokouší se využít všech ostatních ke svým cílům.

Otázka nyní zní: stane se člověk tímto způsobem šťastným? Nechají se jím druzí takto využívat a manipulovat? Může on sám pod zákonem výkonnosti vůbec splnit všechny ty požadavky, které jsou na něho neustále kladeny? A především: může veškerými svými výkony svou existenci skutečně ospravedlnit? Neospravedlňuje tím v zásadě přece jen svou roli nebo své role, které musí hrát, ale ne svou existenci? Je pak skutečně tím, čím je ve své činnosti? Člověk přece může být báječným manažerem, vědcem, úředníkem nebo kvalifikovaným dělníkem, a může hrát svou roli podle obecného soudu skvěle, a přece může jako člověk zcela selhat: krouží sice okolo sebe, k sobě samému se však vůbec nedostane. Ani si nevšimne, že při všech svých výkonech ztratil sebe sama, že by měl sebe sama opět najít a že se znovu nenajde, jestliže se nad sebou nezamyslí. Vše možnými výkony, veškerou svou činností ještě člověk v žádném případě nezíská bytí, totožnost, svobodu, nestane se osobou, nezíská ještě nikterak potvrzení svého Já a nedojde smyslu své existence. Kdo chce potvrdit jen sebe sama, jen sebe sama ospravedlnit, ten svůj život ztratí. Vybavují se slova: Kdo chce svůj život zachovat, ztratí jej.

Ale – zbývá mu pak vůbec něco jiného, než aby svými výkony sám sebe potvrdzoval, sám sebe ospravedlňoval?

Je však také jiná cesta: ne snad nic nedělat; ne snad předem na výkon rezignovat; ne snad se náhle vzpírat té roli, kterou člověk jednou ve společnosti hrát má, či se dokonce vzdát svého povolání. Ale vědět, že se člověk ve svém povolání a ve své roli nesmí ztrácet, že osoba je víc než její role, že výkony jsou sice důležité, nikoli však rozhodující: ani ty dobré, ani ty špatné. Krátce řečeno: *výkonnost opravdu není tím, na čem nakonec záleží!*

Jak se může člověk odvážit něco tak neslýchaného tvrdit, proti celému duchu novověku, tváří v tvář jednou existující a na Západě i na Východě různým způsobem solidně zavedené společnosti, založené na výkonu. Po všem, co bylo řečeno, se to snad přece jen nebude jevit jako tak neslýchané: právě s odvoláním na tohoto Ježíše Krista je možno skutečně tvrdit, že na výkonech člověka nakonec nezáleží. *Díky tomuto Ježíši Kristu* by dokonce mělo být možné *zaujmout jiné základní stanovisko*, dosáhnout jiného uvědomění, získat jiný postoj k životu, aby bylo možno poznat hranice myšlení, založeného na výkonu, aby bylo možno uniknout šilenství výkonnosti a prolomit tlak požadavků na výkon, aby bylo možno dosáhnout skutečné svobody. Tak je třeba střízlivě a realisticky odhalit v zákoně výkonu tendenci k odlidštění, kvůli lidem, kteří z této na výkon založené společnosti nemohou emigrovat, ale musí zde žít a pracovat, kteří jsou jí vymezováni, a přece touží po kvalitativně jiné svobodě.

Víme přece, že *Ježíš* nezavrhoval výkony samy, výkony podle zákona, rituální, morální. Ale obracel se rozhodně proti tomu, aby právě výkony určovaly míru lidství. Co řekl o onom farizeovi výkonnosti, který se domníval, že na základě svých výkonů před Bohem a před lidmi něco znamená, něčím je, a tak že tu stojí ve své celé existenci, ve svém postavení a ve své vážnosti zcela ospravedlněn? Ježíš řekl: Tento neodešel domů ospravedlněn. A co řekl též Ježíš o onom neúspěšném člověku, který nemohl vykázat žádné výkony či v nejlepším případě výkony morálně méně hodnotné, který se však také

vůbec nepokoušel vystupovat před Bohem jako ospravedlněný, ale vydal se Bohu v celém svém selhání a vsadil svou jedinou nadějí na boží milosrdenství? O něm řekl Ježíš: Tento odešel domů ospravedlněn.

Tím se ozřejmila ještě jedna věc: nejsou to jen pozitivní, krásné a dobré lidské výkony, na nichž nakonec nezáleží. Útěšnou stránkou téhož poselství jest, že jsou to i negativní, špatné a nepěkné „výkony“ člověka (a co všechno si nedovolí „vykonat“ každý člověk, i když není zrovna hříšným celníkem), na nichž nakonec, k našemu štěstí rovněž pramálo záleží. Nakonec záleží při všem tom, co člověk nevyhnutelně dělá nebo dělat opomíná, na něčem jiném: *aby se člověk v dobrém i zlém naprosto nikdy nevdával své bezpodmínečné důvěry*. Aby při svých velkých a dobrých skutcích věděl, že nemá nic, co nepřijal a že neexistuje žádný důvod k tomu, aby se naparoval a byl domýšlivý a vychloubačný.

Od prvního okamžiku svého života až do posledního je příjemcem, je odkázán na druhé, dostává svůj život každý den znovu, za všechno, čím je a co má, vděčí druhým. Současně však také záleží na tom, aby člověk i při svém selhání, ať je jakkoliv zahanbující, věděl, že nemá nikdy důvod k rezignaci a zoufalství. Že ho také a právě v jeho veškeré vině nese ten, kterého lze správně chápat a vážně brát pouze jako milosrdného. Odkud má člověk tuto jistotu? Ukřižovaný, který v naprosté pasivitě už není žádného výkonu schopen a který nakonec, proti těm, kdo reprezentují zbožné výkony, je přece od Boha ospravedlněn, je a zůstává živým božím znamením toho, že nerozhoduje člověk a jeho skutky, nýbrž – ku prospěchu člověka v dobrém i ve zlém – milosrdný Bůh, který od člověka v jeho vlastním utrpení očekává neotřesitelnou důvěru.

Z pohledu Ukřižovaného pak, jak stačí si jen připomenout, vůbec neudivuje, když *Pavel* právě toto zvěstuje jako ústřední bod svého poselství, že člověk není před Bohem a lidmi ospravedlněn na základě toho, co vykoná. Ani *Pavel* nezavrhoval skutky. Chlubil se, že vykonal více než všichni ostatní apoštolové, a očekával od svých křesťanů skutky, plody ducha, vyjádření lásky: víra je činná skrze lásku. Ale rozhodující nejsou skutky. Rozhodující je víra, toto bezpodmínečné a nezvratné

svěření Bohu – bez ohledu na všechny vlastní nesprávné skutky a slabosti, ale rovněž bez ohledu na vlastní dobré skutky, zásluhy a nároky. Člověk se má Bohu ve *všem* svěřit a přimout, co mu Bůh dává.

Pouze teologové, kteří nepochopili pavlovské poselství o ospravedlnění, mohou v dnešní společnosti, založené na výkonu, vyzývat, čímž se zase jednou chybně přizpůsobují, aby se bral více zřetel na „čínorodost“, a tím na Jakubův list a jeho „ospravedlnění skrze skutky“. Jako by Pavel nechápal „čínorodost“ mnohem lépe než onen nám neznámý helénistický křesťan ze židovství na konci 1. století, který optima fide použil jméno bratra Páně Jakuba, aby podle své nejlepší vůle a nejlepších schopností bránil nutnost ortopraxie proti plané ortodoxii. Ve srovnání s ním – a člověk se zde nevyhne srovnání – nejenže Pavel lépe bránil ortopraxii. Se zcela jiným rozhledem také pochopil a zdůvodnil, na čem v existenci člověka a křesťana rozhodující měrou záleží.

Zde samozřejmě nejde o to, vystupovat paušálně proti výkonům, dobrým skutkům, práci, úspěchu v zaměstnání, jako by křesťan nebyl vyzýván, aby své „hřivny“ co nejlépe využil. Křesťanské poselství o ospravedlnění neospravedlňuje vlastní nečinnost. Dobré skutky jsou důležité. Ale základem křesťanské existence a kritériem pro to, jak člověk ob stojí před Bohem, nemůže být poukaz na nějaké výkony: žádné sebepotvrzování, žádné sebeospravedlňování člověka. Avšak pouze bezpodmínečné držení Boha skrze Ježíše, založené na víře a důvěře. Zde se zvěstuje neobyčejně povzbudivé poselství, které staví lidský život na pevný základ navzdory všem nevyhnutelným selháním, v bloudění a zoufalství, a které současně dovede osvobodit od náboženského i sekulárního výkonostního úsilí a dát mu svobodu, která přenesení člověka i skrze špatné, ba nejhorší situace.

Jak zásadní je pro lidský život důvěra, jak je člověk schopen pouze v rámci „bytočné důvěry“ přijmout totožnost, hodnoty a smysluplnost skutečnosti a zejména své vlastní existence, to se zdůrazňovalo již na samém počátku těchto výkladů. Nyní se však jeví ve zcela jiné hloubce, že člověk, chce-li se vůbec sám realizovat, chce-li jako osoba získat svobodu, totožnost,

smysl, štěstí, může tak učinit pouze v bezpodmínečné důvěře v toho, kdo mu to všechno je schopen dát. Ve spolehnutí na Boha ve víře, jak ji umožňuje Ježíš Kristus, se zřejmě nejlépe „uplatní“ základní důvěra člověka. Ve spojení s Ježíšem se důvěra v Boha, kterou nelze dokázat, která ale sama prokazuje svou smysluplnost a svou osvobozující sílu, jestliže se jí člověk odváží a jí žije.

V čem se projevuje tato *svoboda*? Ne že by člověk byl zcela autonomní, zcela nezávislý, absolutně bez vazeb – to by byla jen iluze. Každý člověk má přece svého Boha nebo své bohy, kteří jsou pro něho směrodatní, podle nichž se řídí, kterým vše obětuje. Avšak v tom, že člověk je osvobozen od závislosti a vazeb na nepravé bohy, kteří ho nemilosrdně podněcují k novým výkonům: ať už to jsou peníze nebo kariéra nebo prestiž nebo moc nebo požitek nebo cokoliv, co je pro něho nejvyšší hodnotou.

Váže-li se člověk pouze na jednoho pravého Boha, který není totožný s žádnou z konečných skutečností, stane se svobodným vůči všem konečným hodnotám, statkům, mocnostem. Pak také pozná relativitu svých vlastních výkonů a nezdarů. Nestojí už pod nemilosrdným zákonem povinnosti podat výkon. Není sice osvobozen ode všech výkonů, je však zbaven povinnosti podávat výkon a posedlosti výkonem. Neztrácí se už ve své roli nebo ve svých rolích. Může být tím, kým je.

Ten, kdo nežije pro sebe sama, opravdu nalezne sebe sama, bude člověkem, získá smysl, totožnost, svobodu. Člověku se vybavují slova: Kdo ztratí svůj život pro mne – vztaženo na Ježíšovo poselství a osobu – ten jej získá. Smysl, svobodu, totožnost, ospravedlnění své existence může člověk získat jen jako dar. A bez přijetí, jež předchází, není žádné jednání. Bez milosti, která dává možnosti, žádný výkon. Bez pravé pokory vůči jedinému Bohu žádná pravá převaha nad četnými pseudobohy. Pouze jeden pravý Bůh dává člověku tu obrovskou suverénní svobodu, která mu otevírá nové prostory svobody a nové možnosti svobody tváří v tvář tomu všemu, co ho v tomto světě může zotročit.

Tak tu pak stojí člověk nejen ve svých výkonech a rolích, nýbrž v celé své existenci, ve svém lidství, ospravedlněn, zcela

nezávisle na svých výkonech. *Ví, že jeho život má smysl*: nejenom v úspěších, také v neúspěších, nejen při skvělých výkonech, ale i při nezdarech, nejen při stupňování výkonnosti, nýbrž i při poklesu výkonnosti. Jeho život má tedy smysl i tehdy, kdyby ho už okolí nebo společnost z nějakého důvodu nepřijímala: i kdyby ho jeho protivníci pokořili a přátelé opustili, i kdyby vsadil na špatnou kartu a stržil neúspěch, i kdyby jeho výkonnost ochabla a nahradili jej jiní, i kdyby už nebyl naprosto nikomu užitečný. Dokonce ani zkrachovaný obchodník a zcela osamělá rozvedená žena, ani neúspěšný a zapomenutý politik, padesátiletý nezaměstnaný, zestárlá prostitutka nebo těžký zločinec ve vězení si nemusí zoufat. Ty všechny, třebaš by je už nikdo neuznával, uznává i nadále ten, *na jehož uznání nakonec jedině záleží*, před nímž neplatí vážnost osoby a jehož soud se řídí měřítky jeho dobroty.

Na čem tedy nakonec v životě člověka záleží: aby se člověk, zdravý či nemocný, práce schopný nebo neschopný, výkonný nebo nevýkonný, úspěšný nebo neúspěšný, vinný nebo nevinný, nejen na konci, ale po celý svůj život odhodlaně a neochvějně držel té důvěry, kterou s celým Novým zákonem nazýváme *vírou*. Platí-li pak jeho „Te Deum“ jednomu pravému Bohu a ne mnoha nepravým bohům, smí se odvážit, ať bude v jakékoliv situaci, vztahovat na sebe jako příslib i konec tohoto hymnu: „In te Domine speravi, non confundar in aeternum“, „V tebe, Pane, jsem doufal, navěky nebudu zahanben.“

Autoři a prameny

Mahmoud M. Ayoub

Muslimský teolog, nar. 1942 v Libanonu, profesor muslimské teologie na univerzitě v Torontu v Kanadě.

Důležitá díla:

Redemptive Suffering in Islam (Vykupitelské utrpení v islámu) 1978

Vybraný text:

III[4]: Towards an Islamic Christology: An image of Jesus in early Shi'i Muslim Literature (Na cestě k islámské christologii: Ježíšův obraz v rané šíitské muslimské literatuře), v: The Muslim World 66 (1976), s. 164–167. 168–169. 187–188

*Český překlad podle německého znění Karl-Josefa Kuschela
pořídil Václav Žilinský*

Vydavatelská práva: The Muslim World

Karl Barth

Evangelický teolog, nar. 1886 v Basileji, zemřel 1968 tamtéž. Do r. 1962 byl profesorem systematické teologie na univerzitě v Basileji.

Důležitá díla:

Der Römerbrief (List Římanům) 1919, přepracované 2. vyd. 1922, Das Wort Gottes und die Theologie (Boží slovo a teologie) 1925, Die Kirchliche Dogmatik (Církevní dogmatika), I,1 – IV,4, 1932–1967

Vybrané texty:

I[7]: Das Wort Gottes als Aufgabe der Theologie (Slovo boží jako úloha teologie) 1922, v: Anfänge der dialektischen Theologie. Díl 1. Karl Barth – Heinrich Barth – Emil Brunner, vyd. Jürgen Moltmann, Mnichov 1962, 3. vyd. 1974, s. 199–202. 206–218

II[6]: Von der Göttlichkeit und Menschlichkeit Gottes = Die Menschlichkeit Gottes (O božím božství a lidství = Boží lidství) 1956, v: Theologische Studien, vyd. K. Barth, sešit 48, Zollikon-Zürich 1956, s. 3–15

IV[1]: Römerbrief = K. Barth, Der Römerbrief (List Římanům) 1919, 2. vyd. 1922, Curych 1940, s. 316–322

Přeložil Jindřich Slabý

Vydavatelská práva pro uvedené texty Karl Bartha:

Theologischer Verlag Zürich

Ernst Bloch

Marxistický filosof, nar. 1885 v Ludwigshafenu, zemřel 1977 v Tübingen. Naposledy působil jako profesor filosofie na univerzitě v Tübingen.

Důležitá díla:

Vom Geist der Utopie (O duchu utopie) 1918, přepracované vydání 1923, Thomas Münzer als Theologe der Revolution (T. M. jako teolog revoluce) 1922, Das Prinzip Hoffnung (Princip naděje), 3 svazky, 1954–1959, Atheismus im Christentum. Zur Religion des Exodus und des Reichs (Ateismus v křesťanství. K náboženství Exodu a Království) 1968, Experimentum mundi (Experiment světa) 1975

Vybraný text:

III[8]: Das Prinzip Hoffnung = Jesus, Apokalypse, Reich (Princip naděje = Ježíš, Apokalypsa, Království), v: E. Bloch, Das Prinzip Hoffnung, sv. 2, Frankfurt/Main 1959, s. 1482–1493

Přeložil Václav Žilinský

Vydavatelská práva: Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main

Dietrich Bonhoeffer

Evangelický teolog, nar. 1906 v Breslau, popraven v koncentračním táboře Flossenbürg 9. 4. 1945. Aktivní člen Vyznavačské církve, farář.

Důležitá díla:

Akt und Sein (Čin a bytí) 1931, Nachfolge (Následování) 1937, Gemeinsames Leben (Společný život) 1939, Ethik (Etika), posmrtně 1949, Widerstand und Ergebung (Odpor a odevzdanost), posmrtně 1951

Vybrané texty:

II[5]: Widerstand und Ergebung. Briefe und Aufzeichnungen aus der Haft. Neuauflage (Odpor a odevzdanost, dopisy a poznámky z vězení. Nové vydání), vyd. Eberhard Bethge, Mnichov 1970, s. 392–394. 414 Česky vyšlo v knize Dietrich Bonhoeffer: Na cestě k svobodě. Listy z vězení, Praha, Vyšehrad 1991

Přeložili Miloš Černý, Miroslav Heryán a Jan Šimsa

V[1]: Die teure Gnade (Drahá milost), v: D. Bonhoeffer, Nachfolge, Mnichov 10. 1971, s. 13–18. 24–27

Česky vyšlo v knize Dietrich Bonhoeffer: Následování. Výklad Kázání na hoře, Praha, Kalich 1962

Přeložili František M. Dobiáš a Amedeo Molnár

Vydavatelská práva pro oba texty:

Chr. Kaiser/Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh

Martin Buber

Židovský filosof, nar. 1878 ve Vídni, zemřel 1965 v Jeruzalémě. Do roku 1951 byl profesorem sociální filosofie na univerzitě v Jeruzalémě.

Důležitá díla:

Die Erzählungen der Chassidim (Chasidská vyprávění) 1949, české vydání Praha, Kalich 1990, Die Schrift. Bibelverdeutschung (Písmo, překlad bible do němčiny), 15 svazků, 1925–1937, doplněno 1954–1962, Ich und Du (Já a Ty) 1923, české vydání Praha, Mladá fronta 1969, Zwei Glaubensweisen (Dvojí víra) 1950

Vybraný text:

III[3]: Zwei Glaubensweisen (Dvojí víra), v: M. Buber, Zwei Glaubensweisen, Lambert Schneider Verlag, Heidelberg 1986

Přeložil Roman Kopřiva

Vydavatelská práva: The Marsh Agency, London

Rudolf Bultmann

Evangelický teolog, nar. 1884 ve Wiefelstede (Oldenburg), zemřel 1976 v Marburgu. Do r. 1961 byl profesorem Nového zákona v Marburgu.

Důležité spisy:

Die Geschichte der synoptischen Tradition (Dějiny synoptické tradice) 1921, Jesus, 1926, Glauben und Verstehen (Víra a chápání), 4 svazky, 1933–1965, Das Evangelium des Johannes (Janovo evangelium) 1941, Theologie des NT (Teologie Nového zákona) 1953

Vybraný text:

III[1]: Jesus Christus und die Mythologie (J. K. a mytologie), v: R. Bultmann, Glauben und Verstehen. Gesammelte Aufsätze (Víra a chápání, sebrané stati), sv. 4, Tübingen 1965, s. 141–148. 156–162

Přeložil Václav Žilinský

Vydavatelská práva: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen

Mahátma Gándhí

Indický státník, nar. 1869 v Porbandaru (Kathiavar), zavražděn v New Delhi 30. 1. 1948.

Důležité spisy:

The story of my experiment with truth (Příběh mého experimentu s pravdou), 2 svazky, 1927–1929, něm. výběr 1930, četné sbírky statí v angličtině, němčině

Vybraný text:

III[6]: Über die Bergpredigt (O Kázání na hoře), v: M. Gandhi, Freiheit ohne Gewalt (Svoboda bez násilí), vyd. Klaus Klostermeier, Kolín n. R. 1968, s. 118–122

Přeložil Václav Žilinský

Romano Guardini

Katolický filosof náboženství a teolog, nar. 1885 ve Veroně, zemřel 1968 v Mnichově. Do r. 1962 byl profesorem na univerzitě v Mnichově.

Důležité spisy:

Vom Geist der Liturgie (O duchu liturgie) 1918, Der Mensch und der Glaube. Versuch über die religiöse Existenz in Dostojewskijs großen Romanen (Člověk a víra. Náčrt náboženské existence ve velkých románech Dostojevského) 1933, Christliches Bewußtsein. Versuch über Pascal (Křesťanské vědomí. O Pascalovi) 1935, Der Herr. Betrachtungen über die Person und das Leben Jesu Christi (Pán. Úvahy o osobě a životě Ježíše Krista) 1937, Hölderlin. Weltbild und Frömmigkeit (Hölderlin. Obraz světa a zbožnost) 1939, Das Ende der Neuzeit (Konec novověku) 1950, česky Praha, Vyšehrad 1992, Sorge um den Menschen (Starost o člověka), 2 svazky, 1962–1966

Vybraný text:

V[9]: Der Heilige in unserer Welt (Svatí v našem životě) 1956, v: R. Guardini, Der Weg zum Mensch-Werden (Cesta k plnému lidství), Grünewald-Verlag, Mainz, 2. vyd. 1981, (Taschenbuch-Ausgabe), s. 66–77. 82–83

Přeložil Otakar Veselý

Vydavatelská práva: Die Katholische Akademie in Bayern

Walter Jens

Klasický filolog a spisovatel, nar. 1923 v Hamburku. Profesor všeobecné rétoriky na univerzitě v Tübingen.

Důležitá díla:

Nein. Die Welt der Angeklagten (Nikoli. Svět obžalovaných) 1950, Statt einer Literaturgeschichte (Namísto dějin literatury) 1957, Herr Meister. Dialog über einen Roman (Pan Mistr. Dialog o jednom románu) 1963, Am Anfang der Stall, am Ende der Galgen: Jesus von Nazareth (Na začátku chlév, na konci šibenice: Ježíš z Nazareta) 1972, Der Fall Judas (Jidášův případ) 1975, Republikanische Reden (Republikánské úvahy) 1976, Ort der Handlung ist Deutschland. Reden in Erinnerungsfeindlicher Zeit (Místem jednání je Německo. Úvahy v době nepřející vzpomínání) 1981, Kanzel und Katheder.

Reden (Kazatelna a katedra. Úvahy) 1984, Dichtung und Religion (Básnictví a náboženství), spolu s H. Küngem, 1985, Theologie und Literatur (Teologie a literatura), spolu s H. Küngem a K.-J. Kuschelem, 1986

Vybraný text:

III[10]: Über die Notwendigkeit einer verfremdenden Betrachtung biblischer Texte = Der arme Jesus (O nutnosti netradiční reflexe biblických textů = Chudý Ježíš), v: W. Jens, Kanzel und Katheder. Reden, Mnichov 1984, s. 135–142

Přeložil Václav Žilinský

Vydavatelská práva: Kindler Verlag, München

Eberhard Jüngel

Evangelický teolog, nar. 1934 v Magdeburku, profesor systematické teologie na univerzitě v Tübingen.

Důležitá díla:

Paulus und Jesus (Pavel a Ježíš) 1962, přeprac. vyd. 3. 1966, Gottes Sein ist im Werden (Boží bytí je v dění) 1966, přeprac. vyd. 2. 1967, Tod (Smrt) 1971, Gott als Geheimnis der Welt (Bůh jako tajemství světa) 1977, Geistesgegenwart. Predigten (Přítomnost Ducha. Kázání) 1979, Entsprechungen: Gott – Wahrheit – Mensch (Souvislosti: Bůh – pravda – člověk) 1980, Barth-Studien (Studie o Barthovi) 1982

Vybrané texty:

I[1]: Lob der Grenze (Chvála hranice) 1973, v: E. Jüngel, Entsprechungen: Gott–Wahrheit–Mensch. Theologische Erörterungen, Mnichov 1980, s. 371–377

Přeložil Karel Floss

V[6]: Der Tod als Geheimnis des Lebens (Smrt jako tajemství života) 1976, tamtéž s. 336–354

Přeložil Václav Žilinský

Vydavatelská práva pro oba texty: Chr. Kaiser/Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh

Carl Gustav Jung

Psycholog a psychiatr, nar. 1875 v Kesswylu (Švýcarsko), zemřel 1961 v Küsnachtu (ZH). 1948 založení Institutu C. G. Junga v Curychu.

Důležitá díla:

Die Beziehungen zwischen dem Ich und dem Unbewußten (Vztahy mezi Já a nevědomím) 1928, Psychologie und Religion (Psychologie a náboženství)

1939, Antwort auf Hiob (Odpověď na Joba) 1952, Versuch einer Darstellung der psychoanalytischen Theorie (Pokus o výklad psychoanalytické teorie) 1954, Gesammelte Werke (Sebrané spisy), 16 svazků, od 1958

Vybraný text:

III[7]: Christus als Archetyp (Kristus jako archetyp), v: C. G. Jung, Sebrané spisy, sv. 11, vyd. Marianne Niehus-Jung, aj., Olten 1971, 4. vyd. 1983, s. 166–172

Přeložil Václav Žilinský

Recenzovala Eva Stuchlíková

Vydavatelská práva: Walter Verlag, Solothurn

Ernst Käsemann

Evangelický teolog, nar. 1906 v Bochumu-Dahlhausenu. Emeritní profesor Nového zákona na univerzitě v Tübingen.

Důležitá díla:

Das wandernde Gottesvolk (Putující lid boží) 1939, Exegetische Versuche und Besinnungen (Exegetické výzkumy a zamyšlení), svazky 1. a 2. 1960 a 1964, Jesu letzter Wille nach Joh 17 (Ježíšova poslední vůle podle Jana 17) 1966, Der Ruf der Freiheit (Volání svobody) 1968, rozšířené a přepracované vydání 5. 1972, Paulinische Perspektiven (Pavlovské perspektivy) 1969, An die Römer (Komentář k listu Římanům) 1973, Kirchliche Konflikte (Církevní konflikty), svazek 1, 1982

Vybrané texty:

III[2]: Das Problem des historischen Jesus (Problém historického Ježíše) 1954, v: E. Käsemann, Exegetische Versuche und Besinnungen. sv. 1, Göttingen 1960, s. 187–190. 199–214

Přeložil Václav Žilinský

V[5]: Die Verkündigung des Kreuzes Christi in einer Zeit der Selbsttäuschungen (Zvěstování Kristova kříže v době různých sebeklamů) 1974, v: E. Käsemann, Kirchliche Konflikte, sv. 1, Göttingen 1982, s. 168–178

Přeložil Jan Amos Dvořáček

Vydavatelská práva pro oba texty:

Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen

Walter Kasper

Katolický teolog, nar. 1933 v Heidenheimu a. d. Brenz. Působil jako profesor dogmatiky na univerzitě v Tübingen, biskup v Rottenburgu-Stuttgartu.

Důležitá díla:

Die Methoden der Dogmatik (Metody dogmatiky) 1967, Glaube und Geschichte (Věra a dějiny) 1970, Einführung in den Glauben (Úvod do víry) 1972, Jesus der Christus (Ježíš je Kristus) 1974, Der Gott Jesu Christi (Bůh Ježíše Krista) 1982

Vybraný text:

V[2]: Die theologische Wahrheit (Teologická pravda), v: W. Kasper, Dogma unter dem Wort Gottes (Dogma pod Božím slovem) Mainz 1965, s. 99–109

Přeložil Jaroslav Vokoun

Vydavatelská práva: Matthias-Grünwald-Verlag, Mainz

Hans Küng

Katolický teolog, nar. 1928 v Sursee (Švýcarsko). Profesor ekumenické teologie a ředitel Institutu pro ekumenická bádání na univerzitě v Tübingen.

Důležitá díla:

Rechtfertigung. Die Lehre Karl Barths und eine katholische Besinnung (Ospravedlnění. Nauka Karla Bartha a katolická reflexe) 1957, Konzil und Wiedervereinigung (Koncil a znovusjednocení) 1960, Die Kirche (Církev) 1967, Menschwerdung Gottes (Vtělení Boha) 1970, Unfehlbar? Eine Anfrage (Neomylný? Otevření problému) 1970, Christ sein (Co znamená být křesťanem) 1974, zkrácená verze Christ sein vyšla pod názvem Die christliche Herausforderung r. 1980 (česky: Být křesťanem, Brno, CDK 2000), Existiert Gott? Antwort auf die Gottesfrage der Neuzeit (Existuje Bůh? Odpověď na otázku Boha v moderní době) 1978, Ewiges Leben? (Věčný život?) 1982, české vydání, Praha, Vyšehrad 2006, Christentum und Weltreligionen (Křesťanství a světová náboženství ve spolupráci s J. v. Essem, H. v. Stietencronem, H. Bechertem a J. Ching; česky: Křesťanství a hinduismus, 1997, Křesťanství a buddhismus, 1998, Křesťanství a islám, 1998, Křesťanství a náboženství Číny, 1999 – Praha, Vyšehrad), 1984, Dichtung und Religion (Básnictví a náboženství), spolu s W. Jensem, 1985, Das Judentum (Židovství) 1991, Das Christentum. Wesen und Geschichte (Křesťanství. Podstata a dějiny) 1994, Menschenwürdig sterben. Ein Plädoyer für Selbstverantwortung (Za lidsky důstojné umírání. Výzva k vlastní odpovědnosti), spolu s W. Jensem, 1995, Der Islam, 2007.

Vybrané texty:

II[7]: Gott östlich-westlich verstanden (Bůh v pojetí Východu a Západu), v: H. Küng, Christentum und Weltreligionen, Mnichov 1984, s. 552–559

V[4]: Gott und das Leid (Bůh a utrpení), v: H. Küng, Christsein, Mnichov 1974, s. 418–426

THEOLOGIE A ŽIVOT: Über Glauben als Vertrauen (Víra jako důvěra), tamtéž s. 575–582

Přeložil Jiří Munzar

Vydavatelská práva pro uvedené texty: Piper Verlag, München

Johann Baptist Metz

Katolický teolog, nar. 1928 ve Welluchu (Oberpfalz). Do r. 1994 působil jako profesor fundamentální teologie na univerzitě v Münsteru, poté na filosofické fakultě univerzity ve Vídni.

Důležitá díla:

Christliche Anthropozentrik (Křesťanský antropocentrismus) 1962, Kirche im Prozess der Aufklärung (Církev v procesu osvětění) 1970, Glaube in Geschichte und Gesellschaft (Víra v dějinách a společnosti) 1977, Zeit der Orden (Doba řádů) 1977, Jenseits bürgerlicher Religion (Za hranice buržoazního náboženství) 1980

Vybrané texty:

IV[2]: Jenseits bürgerlicher Religion = „Wenn die betreuten sich ändern“ (Když se „prostí věřící“ změní), v: J. B. Metz, Jenseits bürgerlicher Religion. Reden über die Zukunft des Christentums (Za hranice buržoazního náboženství. Úvahy o budoucnosti křesťanství), München-Mainz 1980, s. 111–125

Přeložil Jindřich Slabý

Vydavatelská práva: Matthias-Grünwald-Verlag, Mainz,

a Chr. Kaiser Verlag, 4. vydání 1984

V[8]: Erlösung und Emanzipation (Vykoupení a emancipace) 1973, v: J. B. Metz, Glaube in Geschichte und Gesellschaft. Studien zu einer praktischen Fundamentaltheologie (Víra v dějinách a společnosti. Studie k praktické fundamentální teologii), Mainz 1977, s. 104–119

Přeložil Jaroslav Vokoun

Vydavatelská práva: Matthias-Grünwald-Verlag, Mainz,

5. vydání 1992

Elisabeth Moltmannová-Wendelová

Evangelická teoložka a publicistka, nar. 1926 v Herne. Žije v Tübingen.

Důležitá díla:

Frauenbefreiung (Osvobození ženy, vyd.) 1978, Ein eigener Mensch werden. Frauen um Jesus (Stát se sám sebou. Ženy kolem Ježíše) 1981, Das Land, wo Milch und Honig fließt. Perspektiven einer feministischen Theologie (Země, kde teče mléko a med. Perspektivy feministické teologie) 1985

Vybraný text:

II[2]: Gott, unsere Mutter (Bůh, naše matka), v: E. Moltmann-Wendel, Das Land, wo Milch und Honig fließt... Gütersloh 1985, s. 97–109 (Taschenbuchausgabe)

Přeložil Václav Žilinský

Vydavatelská práva: Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh

Jürgen Moltmann

Evangelický teolog, nar. 1926 v Hamburku. Profesor systematické teologie na univerzitě v Tübingen.

Důležitá díla:

Theologie der Hoffnung (Teologie naděje) 1964, Perspektiven der Theologie (Perspektivy teologie) 1968, Mensch. Christliche Anthropologie in den Konflikten der Gegenwart (Člověk. Křesťanská antropologie v krizích současné doby) 1971, Der gekreuzigte Gott (Ukřižovaný Bůh) 1972, Kirche in der Kraft des Geistes (Církev v síle Ducha) 1975, Trinität und Reich Gottes (Trojice a Boží království) 1980, Gott in der Schöpfung. Ökologische Schöpfungslehre (Bůh ve stvoření. Ekologická nauka o stvoření) 1985

Vybrané texty:

II[4]: Die Eigenart christlicher Theologie (Osobitost křesťanské teologie) 1968, v: J. Moltmann, Umkehr zur Zukunft (Obrácení k budoucnosti), Mníchov 1970, s. 150–157

Přeložil Martin Prudký

IV[3]: Messianischer Lebensstil (Mesiášský životní styl), v: J. Moltmann, Kirche in der Kraft des Geistes. Ein Beitrag zur messianischen Ekklesiologie (Církev v síle Ducha. Příspěvek k mesiášské ekleziologii), Mníchov 1975, s. 302–306. 309–315

Přeložil Jindřich Slabý

Vydavatelská práva pro oba texty: Chr. Kaiser/Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh

Wolfhart Pannenberg

Evangelický teolog, nar. 1928 ve Štětíně. Profesor systematické teologie na univerzitě v Mníchově.

Důležitá díla:

Was ist der Mensch? Die Anthropologie der Gegenwart im Lichte der Theologie (Co je člověk? Soudobá antropologie ve světle teologie) 1962, Grund-

züge der Christologie (Základy christologie) 1964, Wissenschaftstheorie und Theologie (Teorie vědy a teologie) 1973, Anthropologie in theologischer Perspektive (Antropologie v teologické perspektivě) 1983

Vybraný text:

I[3]: Weltoffenheit und Gottoffenheit (Otevřenost vůči světu a Bohu), v: W. Pannenberg, Was ist der Mensch? Die Anthropologie der Gegenwart im Lichte der Theologie, Göttingen 1962 (6.1981), s. 5–13

Přeložil Karel Floss

Vydavatelská práva: Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen

Karl Rahner SJ

Katolický teolog, nar. 1904 ve Freiburgu i. Br., zemřel 1984 v Innsbrucku. Do r. 1971 byl profesorem dogmatiky na univerzitě v Münsteru.

Důležitá díla:

Geist in Welt (Duch ve světě) 1939, Hörer des Wortes (Posluchači slova) 1941, Grundkurs des Glaubens (Základní kurs víry) 1977 (česky: Základy křesťanské víry, Trinitas 2004), Schriften zur Theologie (Teologické spisy), 16 svazků, 1954–1984

Vybrané texty:

I[6]: Gotteserfahrungen heute (Zkušenost Boha v dnešní době), v: K. Rahner, Schriften zur Theologie, sv. IX, Benziger Verlag 1970, Einsiedeln-Zürich-Köln, s. 166–170

V[7]: Ostererfahrung (Velikonoční zkušenost), v: tamtéž sv. VII, 1966, s. 157–165

THEOLOGIE A ŽIVOT: Selbstverwirklichung und Annahme des Kreuzes (Seberealizace a přijetí kříže), v: tamtéž sv. VIII, 1967, s. 322–326

Přeložil Jan Sokol

Vydavatelská práva: Benziger Verlag, Einsiedeln-Zürich-Köln

Joseph Ratzinger

Katolický teolog, nar. 1927 v Marktlu (Altötting). Byl profesorem dogmatiky v Tübingen a v Regensburgu 1966–1977, 1977–1982 arcibiskupem v Mnichově a Freisingu. Poté jako kuriální kardinál prefektem Kongregace pro nauku víry. Od roku 2005 papežem: Benedikt XVI.

Důležitá díla:

Einführung in das Christentum (Úvod do křesťanství) 1968, Das neue Volk Gottes (Nový Boží lid) 1969, Der Gott Jesu Christi (Bůh Ježíše Krista) 1976,

Eschatologie – Tod und ewiges Leben (Eschatologie – smrt a věčný život) 1977, Theologische Prinzipienlehre (Nauka o teologických principech) 1982, Gott und die Welt (Bůh a svět) 2000 (česky: Brno, Barrister&Principal 2003), Jesus von Nazareth, 2007.

Vybraný text:

II[3]: Einführung in das Christentum = „Von dannen er kommen wird zu richten die Lebendigen und die Toten“ (Úvod do křesťanství = Odtud přijde soudit živé i mrtvé), v: J. Ratzinger, Einführung in das Christentum (1968), Mnichov 1971, s. 234–242 (Taschenbuch-Ausgabe)

Přeložil Karel Floss

Vydavatelská práva: Kösel Verlag, München

Rosemary Radford Ruetherová

Katolická teoložka, nar. 1936 v St. Paul/Miss. Profesorka teologie na Evangelickém teologickém semináři Georgia Harkness (USA).

Důležitá díla:

Frauen für eine neue Gesellschaft (Ženy pro novou společnost) 1975, Maria – Kirche in weiblicher Gestalt (Maria – ženství církve) 1979, Sexismus und die Rede von Gott (Sexismus a úvaha o Bohu) 1983

Vybraný text:

III[9]: Kann ein männlicher Erlöser Frauen erlösen? (Může mužský spasitel spasit ženy?), v: R. R. Ruether, Sexismus und die Rede von Gott. Schritte zu einer anderen Theologie (Sexismus... Cesta k jiné teologii), Gütersloh 1985, s. 145. 152–157. 166–170

Přeložil Václav Žilinský

Vydavatelská práva: Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh

Edward Schillebeeckx OP

Katolický teolog, nar. 1914 v Antwerpách (Belgie), em. profesor dogmatiky na univerzitě v Nijmegen.

Důležitá díla:

Gott. Die Zukunft des Menschen (Bůh. Budoucnost člověka) 1969, Glaubensinterpretation. Beiträge zu einer hermeneutischen und kritischen Theologie (Interpretace víry. Příspěvky k hermeneutické a kritické teologii) 1971, Jesus. Die Geschichte von einem Lebenden (Ježíš. Příběh Žijícího) 1974, Christus und die Christen (Kristus a křesťané) 1977, Die Auferstehung Jesu als Grund der Erlösung (Ježíšovo zmrtvýchvstání jako základ vykoupení)

1978, Das Evangelium erzählen (Vyprávět evangelium) 1983, Christliche Identität und Kirchliches Amt (Křesťanská identita a církevní úřad) 1985
Vybraný text:

V[11]: In sich gekehrt oder der Welt zugewandt? (Ponořit se do sebe nebo se obrátit k světu?), v: E. Schillebeeckx, Das Evangelium erzählen, Düsseldorf 1983, s. 208–221

Přeložil Jiří Mrázek

Vydavatelská práva: Uitgeverij H. Nelissen, Baarn, Nederland

Dorothee Sölleová

Evangelická teoložka, nar. 1929 v Kolíně n. R. Profesorka teologie na Union Theological Seminary v New Yorku, zemřela 2003.

Důležitá díla:

Stellvertretung (Zastupování) 1965, Atheistisch an Gott glauben (Nenáboženská víra v Boha) 1968, Phantasie und Gehorsam (Fantazie a poslušnost) 1968, Leiden (Utrpení) 1973, Die Hinreise. Texte und Überlegungen zur religiösen Erfahrung (Směřování. Texty a úvahy k náboženské zkušenosti) 1975, Sympathie (Sympatie) 1978, Lieben und Arbeiten (Milovat a pracovat) 1985

Vybraný text:

V[3]: Sünde und Entfremdung (Hřích a odcizení), v: D. Sölle, Wählt das Leben (Zvolte život), Stuttgart 1980, s. 51–68

Přeložil Václav Žilinský

Vydavatelská práva: Kreuz Verlag, Stuttgart

Daisetz Taitaro Suzuki

Japonský znalec buddhismu a mistr Zenu, nar. 1869 v Kanazawě (Ishikawa), zemřel 1966 v Tokiu. Byl profesorem buddhistické filosofie v Kjótu.

Důležitá díla:

Essays in Zen-Buddhism (Eseje o Zen-buddhismu), 3 svazky, 1927–1934, přetisk 1970–1971, Leben aus Zen (Život ze Zenu) 1955, Die große Befreiung (Velké osvobození) 1956, něm. 1957, Zen und die Kultur Japans (Zen a japonská kultura) 1957, něm. 1958, Zen-Buddhismus und Psychoanalyse, 1958, něm. 1963, The essentials of Zen-Buddhism (Základy Zen-buddhismu) 1963, přetisk 1973

Vybraný text:

III[5]: Kreuzigung und Erleuchtung (Ukřižování a osvětlení), v: D. T. Suzuki, Der westliche und der östliche Weg. Essays über christliche und buddhis-

tische Mystik (Západní a východní cesta. Eseje o křesťanské a buddhistické mystice), Frankfurt/M.-Berlín-Vídeň 1974 (1957), s. 121–129

Přeložil Václav Žilinský

Vydavatelství práva: Ullstein Verlag, Berlin

Pierre Teilhard de Chardin SJ

Paleontolog, filosof a katolický teolog, nar. 1881 v Sarcenatu (Francie), zemřel 1955 v New Yorku.

Důležitá díla:

Journals (Deníky) 1–3, 1915–1916, něm. Tagebücher, 1974–1977, Le phénomène humain (Lidstvo jako jev) 1955, čes. vyšlo pod názvem Vesmír a lidstvo, Praha, Vyšehrad 1990, něm. Der Mensch im Kosmos, 1959, L'Apparition de l'homme (Jak se objevil člověk) 1956, něm. Die Entstehung des Menschen, 1961, Hymne de l'Univers (Hymnus vesmíru) 1956, něm. Lobgesang des Alls, 1964; Comment je crois (Jak věřím) 1969, něm. Mein Glaube, 1972, česky Praha, Vyšehrad 1997, Le Milieu divin (Božské prostředí) 1957, čes. vyšlo ve výboru Chuť žít, Praha, Vyšehrad 1970; Le Groupe zoologique humain (Lidstvo jako zoologická skupina) 1956, čes. vyšlo pod názvem Místo člověka v přírodě, Praha, Svoboda 1967

Vybraný text:

II[1]: Le Dieu de l'évolution; něm. Der Gott der Evolution (Bůh evoluce), v: P. Teilhard de Chardin, Oeuvres vol. 10 (Spisy, sv. 10) Olten 1972, s. 281–288

Přeložil Jan Sokol

Paul Tillich

Evangelický teolog, nar. 1886 v Starzeddelu (Cottbus), zemřel 1965 v Chicagu. Naposledy byl profesorem filosofické teologie na univerzitě v Chicagu.

Důležitá díla:

Systematische Theologie (Systematická teologie), 3 svazky, 1951–1966, Gesammelte Werke (Sebrané spisy) 17 svazků, 1959–1975

Vybrané texty:

I[2]: Von der Tiefe (O hlubině), v: P. Tillich, In der Tiefe ist Wahrheit. Religiöse Reden, 1. Folge (V hlubině je pravda. Náboženské úvahy, 1. číslo), Stuttgart 1952 (9.1985), s. 51–61

Přeložil Karel Floss

V[10]: Die Bedeutung der Religionsgeschichte für den systematischen Theologen (Význam dějin náboženství pro systematického teologa), v: P. Tillich,

Ergänzung- und Nachlaßbände zu den Gesammelten Werken, Bd. IV (Dodatky a texty k Sebraným spisům, sv. IV), vyd. Ingeborg C. Henel, Stuttgart 1975, s. 144–156

Přeložil Jaroslav Vokoun

THEOLOGIE A ŽIVOT: Der Gott über Gott und der Mut zum Sein (Bůh nad Bohem a odvaha k bytí), v: P. Tillich, Gesammelte Werke, sv. XI, s. 137n

Přeložil Karel Floss

Vydavatelská práva: Evangelisches Verlagswerk Stuttgart

Willem A. Visser't Hooft

Evangelický teolog, nar. 1900 v Haarlemu (Holandsko), zemřel 1985 v Ženevě (Švýcarsko). V letech 1948–1966 byl generálním sekretářem Ekumenické rady církví.

Důležitá díla:

Ökumenische Bilanz. Reden und Aufsätze (Ekumenická bilance. Úvahy a články) 1966, Die ganze Kirche für die ganze Welt (Celá církev pro celý svět) 1967, Ökumenischer Aufbruch (Ekumenické vykročení), 2 svazky 1967, Die Welt war meine Gemeinde (Svět byl mojí obcí) 1972

Vybraný text:

IV[4]: Wohin führt der Weg? (Kam vede cesta?) v: W. A. Visser't Hooft, Ökumenischer Aufbruch, sv. 2, Stuttgart-Berlín 1967, s. 317–327

Přeložil Jindřich Slabý

Vydavatelská práva: Anne Musacchio-Visser't Hooft

Wilhelm Weischedel

Filosof, nar. 1905 ve Frankfurtu n. M., zemřel 1975 v Berlíně. Do roku 1970 byl profesorem filosofie na univerzitě v Berlíně.

Důležitá díla:

Das Wesen der Verantwortung (Podstata odpovědnosti) 1933, přeprac. vyd. 2. 1958, Recht und Ethik (Právo a etika) 1956, Die philosophische Hinter-treppe. 34 große Philosophen in Alltag und Denken (Zadní schodiště filosofie. 34 významných filosofů v životě a myšlení) 1966, Der Gott der Philosophen. Grundlegung einer philosophischen Theologie im Zeitalter des Nihilismus (Bůh filosofů. Základy filosofické teologie ve věku nihilismu), 2 svazky, 1971 a 1972, Skeptische Ethik (Skeptická etika) 1976

Vybraný text:

I[4]: Die Frage nach Gott im skeptischen Denken (Otázka Boha ve skeptick-

kém myšlení), v: W. Weischedel, Die Frage nach Gott im skeptischen Denken, vyd. Wolfgang Müller-Lauter, Berlín-New York 1976, s. 9–10. 16–32

Přeložil Karel Floss

Vydavatelská práva: Walter de Gruyter & Co., Berlin-New York

Bernhard Welte

Katolický teolog a filosof náboženství, nar. 1906 v Messkirchu (Stockach), zemřel 1983 ve Freiburgu/Br. Do roku 1973 byl profesorem křesťanské filosofie náboženství na univerzitě ve Freiburgu.

Důležitá díla:

Determination und Freiheit (Determinace a svoboda) 1969, Dialektik der Liebe (Dialektika lásky) 1973, Zeit und Geheimnis. Philosophische Abhandlungen (Čas a tajemství. Filosofická pojednání) 1975, Religionsphilosophie (Filosofie náboženství) 1978, Gott und das Nichts (Bůh a nicota) 2000.

Vybrané texty:

I[5]: Entwurf eines Weges zu Gott = Entwurf eines ersten Weges zu Gott (Rozvrh cesty k Bohu = Návrh první cesty k Bohu), v: B. Welte, Religionsphilosophie, Freiburg-Basilej-Vídeň 1978 (4. 1985), s. 49–63

Přeložil Karel Floss

V[12]: Das Gebet des Schweigens (Modlitba mlčení), tamtéž, s. 183–188

Přeložil Jaroslav Vokoun

Vydavatelská práva: Herder Verlag, Freiburg

Heinz Zahrnt

Evangelický teolog a spisovatel, nar. 1915 v Kielu. 1950–1975 byl šéfredaktorem novin „Deutsches allgemeine Sonntagsblatt“, od r. 1960 působil v prezidiu Německého evangelického církevního sněmu.

Důležitá díla:

Die Sache mit Gott – Die protestantische Theologie im 20. Jahrhundert (Věc boží – Protestantická teologie ve dvacátém století) 1966, Gott kann nicht sterben (Bůh nemůže zemřít) 1970, Wozu ist das Christentum gut? (K čemu je křesťanství dobré?) 1972, Aufklärung durch Religion (Osvícení náboženstvím) 1980, Martin Luther in seiner Zeit – für unsere Zeit (M. Luther ve své době – pro naši dobu) 1983

Vybraný text:

THEOLOGIE A ŽIVOT: Über Aufklärung durch Religion = Aufklärung der Welt durch Glauben (O osvícení náboženstvím = Osvícení světa vírou), v: H. Zahrnt, Warum ich glaube (Proč věřím), Mnichov 1977, s. 188–193

Přeložil Jan Amos Dvořáček

Vydavatelská práva: Piper Verlag, München

EDICE 3. SVAZEK
STUDIUM

Teologie
20. století

Antologie

USPOŘÁDAL KARL-JOSEF KUSCHEL

Z německého originálu Die Theologie des 20. Jahrhunderts,
vydaného nakladatelstvím R. Piper GmbH & Co. KG München, 1986,
přeložili podle původních vydání František M. Dobiáš, Jan A. Dvořáček,
Karel Floss, Roman Kopřiva, Amedeo Molnár, Jiří Mrázek,
Jiří Munzar, Martin Prudký, Jindřich Slabý, Jan Sokol, Otakar Veselý,
Jaroslav Vokoun a Václav Žilinský
Typografie Zbyněk Kočvar
Vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
roku 2007 jako svou 771. publikaci
Vydání druhé. AA 24,41. Počet stran 464
Odpovědný redaktor Jaroslav Vrbenský
Vytiskla tiskárna Ekon, Jihlava
Doporučená cena 348 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.
Praha 3, Víta Nejedlého 15
e-mail: info@ivysehrad.cz
www.ivysehrad.cz

ISBN 978-80-7021-887-7